

در ایام پربرکت ماه شعبان، ابعاد مهدوی متقن‌ترین متن زیارتی شیعه را به مثابه یک نقشه راه واکاوی می‌کنیم

زیارت جامعه؛ منشور اعتقادی برای فهم دوران ظهور

مریم احمدی شیروان | ماه شعبان فرصتی برای تعمق در مفهوم «انتظار» است؛ مفهومی که برای تبدیل شدن به یک راهبرد فکری، نیازمند چارچوبی دقیق و مبتنی بر منابع اصیل است. اینجاست که پرسشی بنیادین مطرح می‌شود: برای شناخت حقیقی آخرین ذخیره الهی و ویژگی‌های دولت کریمه او به کدام نقشه راه باید رجوع کرد؟ در میان میراث گرانسنگ اهل بیت(ع)، زیارت جامعه کبیره به‌عنوان منشور جامع امام‌شناسی، ظرفیتی منحصر به‌فرد دارد. در ادامه به این پرسش می‌پردازیم که چگونه می‌توان این متن شریف را نه صرفاً به عنوان یک دعای عبادی، بلکه به مثابه یک سند راهبردی و ابزار شناخت برای رمزگشایی از اصول اندیشه مهدوی بازخوانی کرد. برای بررسی این رویکرد، از دیدگاه‌های حجت‌الاسلام والمسلمین دکتر حامد شاهرخی، کارشناس پژوهشکده مهدویت و آینده‌پژوهی بهره گرفته‌ایم.

■ **بقیة‌الله؛ نخستین کلیدواژه مهدوی در منشور امام‌شناسی**

دکتر شاهرخی به جایگاه بی‌بدیل زیارت جامعه کبیره در ترسیم نقشه راه مهدویت اشاره کرده و می‌گوید: برای فهم عمیق مهدویت باید به متون مادر و بنیادین رجوع کرد. زیارت جامعه که در اوج خفکان عباسی و در شرایطی که حکومت به‌شدت ولادت حضرت مهدی(عج) را رصد می‌کرد از سوی امام هادی(ع) صادر شد. یک شاهکار است. امام با بهره‌گیری از قالب دعا و زیارت، یک دوره کامل امام‌شناسی و به‌ویژه، خطوط اصلی اندیشه مهدویت را برای شیعیان ترسیم کردند. این زیارت با معرفی امام عصر(عج) با عنوان «بَقِیَّةُ اللهِ» آغاز می‌کند و می‌فرماید: «السَّلَامُ عَلَی الْأَئِمَّةِ الدُّعَاةِ... وَ بَقِیَّةِ اللهِ». این لقب، برگرفته از قرآن و دارای بار معنایی عمیقی است. مرحوم شیخ صدوق در کتاب «کمال‌الدین» نقل می‌کند نخستین آیه‌ای که حضرت قائم(عج) هنگام قیام تلاوت می‌فرمایند، آیه ۸۶ سوره هود است: «بَقِیَّتُ اللهِ خَیْرٌ لِّکُمْ اِنْ کُنْتُمْ مُؤْمِنِیْنَ». سپس می‌فرمایند: «أَنَا بَقِیَّةُ اللهِ فِی أَرْضِهِ وَ خَلِیْفَتُهُ وَ حَجَّتُهُ عَلَیْکُمْ»؛ من بقیة الله در زمین و جانشین و حجت او بر شما هستم.

وی اضافه می‌کند: زیارت جامعه از همان ابتدا، هویت امام زمان(عج) را به عنوان تنها بازمانده حجت‌های الهی و تحقق‌بخشنده وعده قرآن تثبیت می‌کند و به ما می‌آموزد ایشان تجلی اسم «باقی» خداوند روی زمین هستند.

■ **یک منشور اعتقادی برای دوران غیبت**
این کارشناس پژوهشکده مهدویت و آینده‌پژوهی

پای منبر

ریحانه عامل نیک | همه بالا و پایین جهان هستی را نگاه کنیم لابد بی‌دردترین موجودات، سنگ‌ها هستند، اما همین سنگ هم دربرابر تغییرات محیط زیستش تحت تأثیر قرار گرفته و گاه آن‌قدر دگرگون می‌شود که می‌شکند. این نکته می‌تواند اشارتی برای ما باشد که هیچ موجودی در جهان، پیوسته در راحتی و آرامش نیست. در روایتی آمده‌است از پیغمبر(ص) پرسیدند: چه چیزی محال است و ایشان در جواب فرمود: راحتی محض در دنیا آفریده نشده‌است. «که ما انسان را به حقیقت در رنج و مشقت آفریدیم»(آیه ۴ سوره بلد). با وجود اطلاع از این کیفیت زندگی دنیایی ما بشر سرگشته، نه تنها در دنیا از جانب پروردگار بی‌پشت و پناه رها نشده‌ایم که راه نجات و دستاویز خروج از بلا نیز با معارف الهی و آموزهای دین پیش روی ما قرار گرفته است. برای آشنایی بیشتر با این آموزه‌ها به سراغ منبر علما رفته‌ایم، باشد که با یاد خدا دل‌هایمان آرام گیرد.

■ **درمان درد‌ها با کلید قرآن**

استاد انصاریان در سخنرانی خود برای مبارزه با درد و اندوه به سراغ نسخه قرآن کریم رفته است. نسخه‌ای که خلاصه‌ای از آن را در ادامه می‌خوانیم: «قرآن کریم برای درمان بسیاری از درد‌ها، مردم را به فکر کردن دعوت می‌کند و آن را راهی برای رسیدن به درک توحید و معارف مهمی می‌داند که در محور توحید قرار دارد؛ در نتیجه، هر کسی که از راه اندیشه به توحید و معارفی برسد که در حول محور توحید است، به بسیاری از واقعیات عالی عالم رسیده است و آن کس که به واقعیات عالم برسد، از رشد و کمالی که قرآن می‌فرماید برخوردار می‌شود؛ در نتیجه، وجود او، هم برای خودش و هم برای دیگران به بهترین منبع خیر تبدیل خواهد شد... یک سلسله روایات بسیار مهمی در باب اندیشه هست که از بهترین روایات مکتب ماست، شما نمی‌توانید در هیچ یک از فرهنگ‌های جهان، نمونه این مطالب را درباره اندیشه پیدا کنید. در روایتی از امیرالمؤمنین(ع) می‌خوانیم: «إِنَّ التَّفَرُّکَ یَدْعُو إِلَى الْبَرِّ وَ الْعَمَلِ بِهِ» (الکافی، ج ۲، ص ۵۵). اندیشه و فکر، نتیجه‌اش این است که انسان را با همه نیکی‌ها آشنا می‌کند و دل انسان چون به‌طور فطری عاشق پاک‌ی‌ها و نیکی‌هاست، اندیشه انسان

با اشاره به هوشمندی امام هادی(ع) در آماده‌سازی

شیعیان برای دوران غیبت می‌گوید: در آن شرایط امنیتی شدید، امام نمی‌توانستند به صراحت از غیبت امام دوازدهم سخن بگویند. از این رو، این مفهوم را به شکلی هوشمندانه در متن زیارت گنجاندند. در فرازی می‌خوانیم: «مُؤْمِنٌ بِسِرِّکُمْ وَ عَلَانِیَّتِکُمْ وَ شَاهِدِکُمْ وَ غَائِبِکُمْ». زائر با این عبارت، ایمان خود را نه تنها به امامان حاضر (شاهد) بلکه به امام «غایب» نیز اعلام می‌کند. این عبارت، یک کنوازه دقیق برای تثبیت اعتقاد به امامی است که حضور دارد، اما از دیدگان پنهان است. او ما را می‌بیند و می‌شناسد، اما ما او را نمی‌شناسیم. این فراز، درواقع جامعه شیعه را برای ورود به سخت‌ترین دوران تاریخی خود، یعنی عصر غیبت آماده می‌کرد و به آن‌ها می‌آموخت ایمان به غیب، بخشی جدایی‌ناپذیر از نظام اعتقادی آن‌هاست.

حجت‌الاسلام شاهرخی می‌افزاید: این زیارت تنها به اعلام ایمان اکتفا نمی‌کند، بلکه افق آرزوهای یک منظر واقعی را نیز ترسیم می‌کند. وقتی زائر می‌گوید: «مُنْتَظَرٌ لِأَمْرِکُمْ مُرْتَقِبٌ لِدَوْلَتِکُمْ» این صرفاً یک جمله خبری نیست، بلکه انشای یک فرهنگ و یک سبک زندگی است. «انتظار فرج» که در روایات ما از برترین اعمال شمرده شده، در این عبارت تبلور یافته است. امام صادق(ع) می‌فرمایند: «مِنْ دِینِ الْأَئِمَّةِ الْوَرَعُ وَ الْحِفَّةُ... وَ اِنْتَظَارُ الْفَرَجِ بِالْصَّبْرِ» (بحارالأنوار، ج ۵۲، ص ۱۲۲). این انتظار، به معنای چشم‌به‌راه بودن برای تحقق «دولت» اهل‌بیت(ع) است؛ دولتی که پایان تمام بی‌عدالتی‌هاست و این امید، جامعه را پویا و زنده نگه می‌دارد.

در جست‌وجوی گشایش و آرامش پای منبر علما

دردم از حد رفت درمانی فرست

را به آگاه شدن به نیکی‌ها و عمل کردن به آن‌ها وادار می‌کند. در حقیقت، امیرالمؤمنین(ع) اندیشه را ریشه عمل به تمام نیکی‌ها می‌داند؛ بنابراین، فکر در جاهای فراوانی افراد و گروه‌ها را نجات داده است. «سئل عیسی من أفضل الناس؟ قال: من کان منطقه ذکرا و صمته فکرا و نظره عبدة» (مجموعه ورام، ج ۱، ص ۲۵۰) از حضرت عیسی پرسیدند چه کسی بهترین مردم است؟ پاسخ داد: کسی که سخنش چراغ راه و مشکل‌گشاست و رنج‌ها را درمان کرده، مردم را از ناراحتی نجات می‌دهد و سکوتش هم فکر است و نگاه کردنش عبرت گرفتن».

حجت‌الاسلام انصاریان (۱۳۹۹/۰۸/۱۰)

■ **ذکر و انفاق؛ کلیدی برای دوری از گرفتاری**
گاه در میان گرفتاری، دنبال راه حل‌های فوری فوتی هستیم. نسخه‌ای که هم گره از کارمان باز کند و هم اندوه را از دلمان ببرد. بزرگان دین بر پایه آموزه‌های

■ **دستاوردهای شگرف سپیده‌دم ظهور**

استاد شاهرخی با تحلیل فرازهای پایانی زیارت، به تبیین دستاوردهای حکومت مهدوی می‌پردازد و می‌گوید: این زیارت، چشم‌انداز روشنی از جهان پس از ظهور ارائه می‌دهد. نخستین و مهم‌ترین رهاورد، احیای دین حقیقی است. در متن زیارت آمده: «حَتَّى یُحْیِیَ اللهُ تَعَالٰی دِیْنَهُ بِکُمْ». با گذشت زمان و فعالیت تحریف‌کنندگان، چهره دین غبار آلود می‌شود. ظهور حضرت مهدی(عج) به معنای زدودن این غبارها و احیای کتاب خدا و سنت پیامبر(ص) در کامل‌ترین شکل آن است. این همان وعده قرآن در آیه ۵۵ سوره نور است که می‌فرماید خداوند به مؤمنان و صالحان وعده داده آن‌ها را خلیفه زمین کند و دینی را که برایشان پسندیده، برایشان تمکین و استقرار بخشد: «وَلَیَمَکِّنَنَّ لَهُمْ دِیْنَهُمُ الَّذِی ارْتَضٰی لَهُمْ».

این کارشناس مهدویت به یکی دیگر از دستاوردهای ظهور اشاره کرده و می‌افزاید: دومین رهاورد، نورانی شدن زمین به نور امام است. در زیارت می‌خوانیم: «وَأَشْرَقَتْ الْأَرْضُ بِنُورِکُمْ». این عبارت، تفسیری دقیق از آیه ۶۹ سوره زمر است که می‌فرماید: «وَأَشْرَقَتِ الْأَرْضُ بِنُورِ رَبِّهَا». امام صادق(ع) در تفسیر این آیه می‌فرمایند: «رَبُّ الْأَرْضِ یَعْنِیْ إِمَامَ الْأَرْضِ»؛ پروردگار زمین، یعنی امام آن. سپس توضیح می‌دهند: در زمان قیام قائم(عج)، مردم از نور خورشید و ماه یی نیاز شده و از نور امام بهره‌مند می‌شوند (تفسیر الصافی، ج ۴، ص ۳۳۱). این یک تحول وجودی و کیهانی است که نشان می‌دهد حضور کامل امام، منشأ نور و حیات برای کل عالم خواهد بود.

■ **تحقق نهایی عدالت الهی**

حجت‌الاسلام شاهرخی در نهایت به جامع‌ترین دستاورد حکومت مهدوی اشاره کرده و می‌گوید: غایت تمام این تحولات، برپایی عدالت فراگیر است. زیارت جامعه این حقیقت را با تعبیری بسیار عمیق بیان می‌کند: «و یُظَهِّرُکُمْ لِذَلِیْهِ». خداوند شما را برای (اجرای) عدالتش آشکار می‌کند. این بدان معناست که ظهور حضرت مهدی(عج) صرفاً اجرای عدالت توسط یک فرد صالح نیست، بلکه تجلی و ظهور کامل صفت عدل الهی در جهان هستی است. آن حضرت، آینه تمام‌نمای عدالت خداوند است و حکومت ایشان، آخرین و کامل‌ترین صحنه‌ای است که خداوند از عدالت خود روی زمین به نمایش خواهد گذاشت. بنابراین، زیارت جامعه کبیره فراتر از یک متن عبادی، یک دایره‌المعارف اعتقادی است که به منتظران می‌آموزد برای چه آینده‌ای چشم‌انتظار باشند و خود را برای تحقق آن آماده کنند.

داده‌اند. کسی می‌گفت: مادرم چند سال قبل مرده بود، یک شب خوابش را دیدم، گفت: پسر! هیچ چیزی مثل صلوات روح من را شاد نمی‌کند؛ بهترین هدیه که به من می‌دهی، این ذکر است».

آیت‌الله بهاء‌الدینی (رضوان الله تعالی علیه)/

برگرفته از کتاب آیت بصیرت و نردبان آسمان

■ **۱۰ راهکاری که اهل بیت(ع) برای درد و رنج ارائه داده‌اند**

نسخه‌هایی هستند که وقتی طولانی و مفصل می‌شوند برای ما انسان‌های عصر سرعت، آدم‌های اسکرول کردن و هر چه خلاصه‌تر بهتر، دشوار می‌شوند. برای همین است که همیشه به دنبال کوتاه‌تر راه و نزدیک‌ترین مقصدم. شاید با توجه به همین ویژگی ما، اهل‌بیت(ع) گاه پیش روی ما نسخه‌های چکیده و فشرده گذاشته‌اند. حجت‌الاسلام رفیعی در سخنرانی خود به بیان یکی از این راهکارهای خلاصه شده و مرحله‌ای پرداخته که در ادامه آن‌ها را با هم مرور می‌کنیم. «گاهی انسان در زندگی دچار غم و اندوه می‌شود. عوامل غم و اندوه گاهی به دست خود انسان و گاهی از دست انسان خارج است. به صورت کلی ۱۰ راهکار برای مقابله با غم در روایات ما آمده است. ۱. یاد خدا: هر کسی از یاد خدا غافل شود زندگی سختی خواهد داشت. ۲. یقین و رضا: امام صادق(ع) فرمودند: «خداوند از روی عدالت، حکمت و علم خود، آرامش و شادی را در یقین و رضا قرار داده است». این یعنی انسان به خداوند اعتماد کند. ۳. پرهیز از جزع و شکوه: امیرالمؤمنین(ع) فرمودند: «از جزع و شکوه بپرهیزید؛ زیرا این صفت برای انسان غم و اندوه می‌آورد». ۴. زهد و امیری بر دنیا و عدم وابستگی به دنیا. ۵. قناعت: امام صادق(ع) فرمودند: «هر که قانع باشد به آنچه خداوند به او عنایت کرده است، از غم و اندوه آرام می‌شود». ۶. پناه بردن به خداوند از غم و اندوه. ۷. استغفار: رسول خدا(ص) فرمودند: «کسی که غم و اندوهش زیاد می‌شود فراوان استغفار کند». ۸. نماز شب: «در روایت داریم نماز شب چهره را زیبا کرده و غم را از بین می‌برد». ۹. توکل به خداوند. ۱۰. ادعیه و اذکاری که برای برطرف کردن غم و اندوه است.»

حجت‌الاسلام دکتر رفیعی (۱۳۹۷/۰۹/۱۳)

خبر

مدیر فرهنگی مدرسه عالی فقاقت عالم آل محمد(ع):

طرح «میهمان بهشت» بستری برای زیست متعالی و نشاط علمی خانواده طلاب است

طرح «میهمان بهشت» تااستان ۱۴۰۴ با مجموعه‌ای متنوع از کارگاه‌های اخلاقیّت، آموزه‌های دینی و مهارت‌های نوین رسانه‌ای، از خانواده‌های طلاب در مدرسه عالی فقاقت عالم آل محمد(ع) میزبانی کرد. به‌گزارش آستان‌نیوز، حجت‌الاسلاموالمسلمین محمدفخراکبری با اشاره به‌فلسفه برگزاری این دوره‌ها اظهار کرد: مدرسه عالی فقاقت عالم آل محمد(ع) که از مراکز پیشرو و فعال در عرصه دروس خارج فقه، اصول و دانش‌های تخصصی است، در کنار رسالت‌های علمی و پژوهشی خود، نگاه ویژه‌ای به مقوله خانواده دارد. وی افزود: در همین راستا، طرح «میهمان بهشت» با هدف ایجاد محیطی آرام برای فعالیت علمی طلاب و فراهم آوردن بستری برای تربیت سالم‌فرزندان و زیست متعالی همسران ایشان طراحی شده است. حجت‌الاسلاموالمسلمین فخراکبری ادامه داد: برنامه‌های فرهنگی مدرسه ازجمله طرح میهمان بهشت با‌نگاه تبیینی به‌ضرورت تقویت نهاد خانواده تدوین شده است و ما معتقدیم در کنار علم آموزی و تحقیق، نباید به مسائل خانواده‌یی اعتنا بود؛ چرا که ایجاد آرامش در محیط خانه، مستقیماً بر موفقیت تحصیلی و پژوهشی طلاب اثرگذار است و از بروز چالش‌های پیرامونی پیشگیری می‌کند. مدیر فرهنگی مدرسه عالی فقاقت عالم آل محمد(ع) با تأکید بر اینکه این اقدامات فرهنگی برای خانواده‌های طلاب شاغل در مدرسه و در حاشیه فعالیت‌های اصلی علمی است، افزود: در این طرح تلاش شده با ارائه آموزش‌های کاربردی، به تربیت سالم‌فرزندان و توانمندسازی همسران طلاب کمک شود. محوریت این برنامه‌ها بر انس با کلام‌وحی استوار بوده و دوره‌های متنوع قرآنی در سطوح روخوانی، روان‌خوانی و همچنین کلاس‌های احکام و مداحی برای این عزیزان دایر است. وی به‌بخش مهارتی این طرح اشاره کرد و گفت: برای تقویت بنیه اقتصادی و مهارتی خانواده‌ها، کارگاه‌های هنری تخصصی نظیر چادردوزی، دوخت سرویس آشپزخانه، نم‌دوزی، کیف‌سازی، جواهردوزی و گلدوزی پیش‌بینی شده است. همچنین در بخش هنرهای تجسمی و رسانه‌ای، دوره‌های نقاشی، خط تحریری، سواد رسانه و ساخت کلیپ در دستور کار قرار دارد تا اعضای خانواده طلاب از دانش‌های روز نیز بهره‌مند باشند. حجت‌الاسلاموالمسلمین فخراکبری توجه به سلامت روانی و ارتباط با طبیعت را از دیگر ویژگی‌های این طرح دانست و خاطرنشان کرد: برگزاری کارگاه‌های باغچه‌خانگی و آموزش نگهداری از گیاهان، در کنار فعال سازی واحد مهد کودک برای رفاه حال والدین، همگی در راستای ایجاد همان محیط آرامی است که برای رشد معنوی و علمی به آن نیاز داریم. وی در پایان تأکید کرد: مدرسه عالی فقاقت با وجود تمرکز بر فقه و اصول، صیانت از جایگاه خانواده را بخشی از وظایف فرهنگی خود می‌داند تا طلاب در بستری پویا و خانواده‌محور به تحصیلات تخصصی خود ادامه دهند.

برگزاری نشست‌های «گفتمان نماز» در مرکز تخصصی نماز حرم مطهر رضوی

مرکز تخصصی نماز حرم مطهر رضوی باهدف ترویج فرهنگ اقامه نماز و ارتقای سطح معرفت دینی زائران، سلسله نشست‌های «گفتمان نماز» را در شهرستان آیت الله نهاوندی (ره) مسجد جامع گوهرشاد برگزار می‌کند.

به گزارش آستان نیوز، نشست‌های «گفتمان نماز» به همت اداره اقامه نماز حرم مطهر رضوی و با حضور اساتید برجسته حوزه و دانشگاه، همه روزه به جز جمعه‌ها، پس از اقامه نماز جماعت ظهر و عصر از ساعت ۱۲:۳۰ برگزار می‌شود.

در این نشست‌ها موضوعاتی همچون «نقش نماز در بهبود کیفیت زندگی»، «نماز و مسیر تقویت اعتقادات»، «بررسی تطبیقی اعتقادات و عبادات»، «اهمیت و روش‌های بهبود قرائت نماز» و «نماز در آینه احکام» مورد بحث و بررسی قرار می‌گیرد.

بر اساس این گزارش، در پایان هر جلسه، از مباحث مطرح شده پرسشی طرح و به نغزات برگزیده، هدایای م تبرک رضوی اهدا خواهد شد. گفتنی است، این نشست‌ها در راستای تقویت پیوند معرفتی زائران با فریضه نماز و بهره‌مندی هرچه بیشتر آنان از ظرفیت‌های معنوی حرم مطهر رضوی تدارک دیده شده است.

همایش بزرگ اقامه‌کنندگان نماز جماعت در حرم مطهر رضوی برگزار می‌شود

همایش بزرگ اقامه‌کنندگان نماز جماعت در حرم مطهر حضرت رضاع(ع) باهدف تبیین جایگاه نماز جماعت و ارتقای کیفیت اقامه نماز در این آستان مقدس، برگزار می‌شود. به گزارش آستان نیوز، حجت الاسلاموالمسلمین محمدرضا بیناباجی، رئیس اداره اقامه نماز حرم مطهر رضوی با بیان این خبر افزود: همایش بزرگ اقامه‌کنندگان نماز جماعت در حرم مطهر حضرت رضاع(ع) با حضور ۵۰۰ نفر از علما، اساتید حوزه و دانشگاه و ائمه جماعت مساجد سطح شهر مشهد مقدس و سخنرانی رضا خوراکیان، مدیر عالی حرم مطهر، شنبه ۱۱ بهمن ۱۴۰۴ از ساعت ۹ صبح در سالن نمایشگاه‌ها و همایش‌های آستان قدس رضوی برگزار می‌شود. حجت‌الاسلاموالمسلمین محمدرضا بیناباجی با اشاره به اهمیت نقش نماز جماعت در حیات معنوی حرم مطهر، اظهار کرد: برگزاری این همایش فرصتی مغتنم برای هم‌افزایی، تبادل تجربه و تقویت جایگاه نماز جماعت به‌عنوان محور اصلی فعالیت‌های عبادی و فرهنگی در حرم مطهر رضوی است. وی افزود: اقامه نماز جماعت در حرم مطهر حضرت رضاع(ع) نه تنها یک فریضه عبادی، بلکه جلوه‌ای از نظم، معنویت و انسجام اجتماعی است که روزانه هزاران زائر و مجاور را زیر پرچم بندگی الهی گرد هم می‌آورد. رئیس اداره اقامه نماز حرم مطهر رضوی در ادامه با بیان اینکه این همایش با رویکرد آموزشی و انگیزشی برگزار می‌شود، تصریح کرد: در این برنامه تلاش شده با تأکید بر نقش مؤثر اقامه‌کنندگان نماز جماعت، زمینه ارتقای سطح کیفی اقامه نماز، تعمیق فرهنگ نماز و تقویت ارتباط معنوی خدامان با زائران فراهم شود.